

УДК 316.728(=163.41)(497.115)“2011/2014”
323.1(=163.41)(497.115)“199/200”

DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina32-38173>

Оригинални научни рад

Александар С. ПАВЛОВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

СРБИ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ: КОНТИНУИТЕТ „ЗАРОБЉЕНЕ“ СВАКОДНЕВИЦЕ**

Апстракт: У раду полазим од ранијих истраживања положаја Срба у Косовској Митровици, чији сам главни део спровео од 2011. до 2014. године, а на основу чијих резултата сам свакодневицу припадника истраживане српске заједнице у условима измењеног друштвено-политичког контекста на Косову и Метохији после НАТО агресије 1999. године описао као свакодневицу „заробљену“ у једном постратном, конфликтном стању, испуњеном осећањима угрожености од стране Албанаца и стрепњом од неизвесне сутрашњице. Имајући у виду промене које су се на Косову и Метохији северно од Ибра одиграле после истраживања 2011-2014. године, а које су биле инициране применом Бриселског споразума, односно интеграцијом институција Републике Србије у институционални систем самопроглашеног независног Косова, у раду настојим да пружим допринос разумевању положаја у ком се Срби у Косовској Митровици налазе у данашњем, актуелном тренутку. Пажња је усмерена ка сагледавању односа локалних Срба према резултатима примене споразума из Брисела, односно ка покушају пружања одговора на питање да ли је теза о „заробљеној“ свакодневици истраживане српске заједнице данас подједнако примењива као и у периоду истраживања 2011-2014. године. Методолошки поступак коришћен у сврху остварења наведеног циља био је базиран на емској, антрополошкој кључној перспективи, што значи да су у истраживању коришћени квалитативни приступи, пре свега разговор са саговорницима. Резултати приказани у раду добијени су на основу теренског истраживања спроведеног у Косовској Митровици током месеца марта и априла 2022. године.

Кључне речи: свакодневица, Срби, Косовска Митровица, Бриселски споразум, Косово и Метохија.

На основу ранијих истраживања положаја Срба у Косовској Митровици, чији сам главни део спровео од 2011. до 2014. године, а чије резултате сам презентовао у монографији *Свакодневица Срба у северној Косовској Митровици* (2021), свакодневицу припадника локалне српске заједнице у условима измењеног друштвено-политичког контекста на Косову и Метохији после НАТО агресије 1999. године описао сам као свакодневицу „заробљену“ у једном постратном, конфликтном стању, испуњеном осећањима угрожености од стране Албанаца и стрепње од неизвесне сутрашњице (Исто: 307). Наведено становиште формулисао сам полазећи

* Научни сарадник, alek.pavlovic@hotmail.com

** Рад је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством просвете, науке и технолошког развоја број: 451-03-68/2022-14 од 17. 01. 2022. године.

од настојања Албанаца да после поделе Косовске Митровице¹ под своју контролу ставе северни, српски део града, што је резултирало честим међуетничким тензијама и изложеношћу локалних Срба сталним албанским притисцима.² Имао сам, у том смислу, у виду и то да су косовскомитровачки Срби, који су Републику Србију доживљавали као своју државу, од стране Албанаца и установа међународне управе, формиране на Косову и Метохији после НАТО агресије и повлачења српских снага са овог подручја, били практично присиљавани на то да буду интегрисани у институционални систем са седиштем у Приштини, што им је наметало положај правне и сваке друге несигурности, проузрокујући код њих осећање сталне неизвесности од онога што доноси сутра.

Друштвена стварност у српском делу Косовске Митровице представљала је сложен систем у ком су се преламали интереси неколико главних чинилаца: државе Србије, са једне стране, и установа међународне управе УНМИК-а и КФОР-а, са друге стране. Од 2008. године групи ових чинилаца придружује се ЕУЛЕКС, али и албанско, самопроглашено независно Косово. Положај Срба у Косовској Митровици био је неодојив од утицаја наведених чинилаца, који су међусобно ступали у односе интеракције, како на институционалном и формалном, тако и на персоналном и неформалном нивоу (Nedeljković 2008: 57-58). На њега су се рефлектовале одлуке доношене на високом политичком нивоу, које су, уз посредовање међународних актера, усмераване ка „решавању статуса“ Косова и Метохије, односно „нормализацији односа“ између Београда и Приштине. Док преговори о „решавању статуса“, вођени од 2005. до 2007. године под покровитељством УН-а, нису имали ефекта (Павловић 2021: 91-92), дијалог о „нормализацији односа“, започет 2010. године под окриљем Европске уније, Србима у северној Косовској Митровици почеће да доноси извесне промене. До главне прекретнице дошло је 19. априла 2013. године, када су представници државе Србије, са једне стране, и самопроглашеног независног Косова, са друге стране, у Бриселу потписали „Први споразум о начелима нормализације односа“, који ће у јавности постати познат као Бриселски споразум. Споразум је начелно био усмерен ка „нормализацији односа“ између Београда и Приштине, али се примарно бавио интеграцијом четири српске општине на северу Косова и Метохије у институционални систем једнострано проглашеног независног Косова (Ђерић 2016: 201). Њиме се предвиђало расформирање установа Републике Србије које су на наведеном подручју после увођења међународне управе 1999. године неометано функционисале. Од споразума се очекивало да на Косову и Метохији буде основана Заједница српских општина (ЗСО), која би имала извесну аутономију, а чинило би је десет општина са српском већином,

1 Крај НАТО агресије означио је почетак повлачења српских снага са Косова и Метохије, што је довело до прогона Срба од стране Албанаца са дела покрајине јужно од реке Ибар. Прогон је заустављен у Косовској Митровици, где су Срби спречили Албанце да пређу преко Ибра, чиме је град дуж наведене реке подељен на два дела – јужни, насељен Албанцима, и северни – насељен већином Србима. Ибар је у исто време постао линија која је раздвајала централни и јужни део Косова и Метохије, настањен већином Албанцима, од подручја северно од ове реке, где су живели претежно Срби.

2 Хронологију албанских напада на Србе у Косовској Митровици северно од Ибра видети у Алексић 2018: 556-565.

укључујући општине северно од Ибра – Лепосавић, Зубин Поток, Звечан и Северну Косовску Митровицу (Pribicevic 2013: 323).

Примена Бриселског споразума почела је релативно брзо. У новембру 2013. године на северу Косова и Метохије први пут је одржано гласање за избор локалних самоуправа које је организовано по систему самопроглашеног независног Косова. Већ у првим месецима 2014. године започео је процес расформирања установа Републике Србије и успостављања институционалног система под ингеренцијом Приштине. Прво су расформиране безбедносне структуре МУП-а, и то тако што је један део запослених пензионисан, док је други део примљен у Косовску полицијску службу (КПС). Промене су биле предвиђене и у судству, здравству, просвети, социјалној заштити, и другим секторима државне управе (Павловић 2021: 131-133). У периоду који је уследио главна транзиција одиграла се у области владавине права, и то крајем 2017. године, када су судски органи Републике Србије на Косову и Метохији северно од Ибра интегрисани у институционални систем са седиштем у Приштини (Spremo 2019: 12).

ЦИЉ И МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање чије резултате у овом раду представљам мотивисано је покушајем да са временске дистанце од практично целе деценије после истраживања које сам у Косовској Митровици спровео у периоду 2011-2014. године обавим ново, поновљено истраживање положаја косовскомитровачких Срба. На наведену идеју дошао сам имајући у виду промене које су се на Косову и Метохији северно од Ибра догодиле после потписивања Бриселског споразума, а чије ефекте на положај и свакодневицу Срба у Косовској Митровици у време истраживања 2011-2014. године нисам на обухватнији начин могао још да сагледам. Новим истраживањем настојао сам да дођем до увида у данашњу реалност проучаване српске заједнице, посматрану у контексту интеграције институција Републике Србије у систем самопроглашеног независног Косова, односно чињенице да је у процесу примене споразума из Брисела на северу Косова и Метохије из система државе Србије у институционални систем под ингеренцијом Приштине до ове, 2022. године, извршена транзиција практично свих кључних полуга администрације и власти.

Истраживање представља покушај да пружим допринос разумевању ситуације у којој се Срби у Косовској Митровици налазе у садашњем, актуелном тренутку. Занимало ме је да дођем до сазнања о томе како о свом положају косовскомитровачки Срби мисле и говоре данас, скоро деценију после потписивања Бриселског споразума, при чему сам пажњу настојао да усмерим ка сагледавању њиховог односа према резултатима примене наведеног споразума. Будући да сам свакодневицу Срба у Косовској Митровици у контексту резултата истраживања спроведеног 2011-2014. године описао као свакодневицу „заробљену“ у једном постратном, конфликтном стању, под чиме сам подразумевао положај припадника истраживане српске заједнице карактеристичан по одсуству слободе од фактора несвакидашњих за било коју другу урбану средину у данашњој Србији, које су, пре свега, чинили притисци од стране друге етничке групе, у овом случају албанске, и неизвестан

институционално-правни статус, истраживањем сам покушао да дођем до увида у то колико је код косовскомитровачких Срба данас и даље присутан доживљај угрожености од стране Албанаца, са једне стране, односно осећање стрепње од неизвесне сутрашњице, са друге стране.

У истраживању је коришћена *емска* перспектива, што значи да су проучавани феномени сагледавани „изнутра“, односно из личног, субјективног угла њихових непосредних актера. Акцент је био стављен на анализу ставова Срба у Косовској Митровици, у складу са чим су у истраживању коришћени квалитативни приступи, пре свега разговор са саговорницима. Разговори су вођени у форми полуструктурираног интервјуа, што значи да они нису садржавали строго рестриктиван приступ у долажењу до тражених одговора, захваљујући чему је саговорницима било дозвољено да на постављена питања одговорају без стриктних ограничења. На овај начин добијена је наративна грађа, чији су делови, приказани у раду, дати у форми транскрипција. До саговорника сам у истраживању долазио по препоруци или на основу њихових међусобних познанстава. Један број саговорника учествовао је у истраживању спроведеном 2011-2014. године, док сам са неким саговорницима разговоре водио први пут. Резултати презентовани у раду добијени су на основу теренског истраживања спроведеног у Косовској Митровици током месеца марта и априла 2022. године.

ОДНОС СРБА У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ ПРЕМА РЕЗУЛТАТИМА ПРИМЕНЕ БРИСЕЛСКОГ СПОРАЗУМА

Реакције косовскомитровачких Срба непосредно након потписивања Бриселског споразума биле су такве да овим споразумом они већином нису били задовољни. Преовладала је забринутост за опстанак институција Републике Србије, које су у свести локалног становништва фигурирале као потврда суверенитета српске државе на Косову и Метохији, али и као симбол поистовећивања са припадношћу тој истој држави (Павловић 2021: 129). Тврдње међународних чинилаца и Албанаца да ће Срби остати да живе на Косову и Метохији ако им са укидањем установа Републике Србије буду укинута радна места дочекиване су са неповерењем, док је према најавама да ће српско становништво моћи да ради у институцијама самопроглашеног независног Косова, које су сматране непријатељским, испољавана озбиљна морална дилема (Миловановић 2014: 497). Забринутост због потписивања споразума у Бриселу додатно су подстицали представници државе Србије који у јавности нису детаљније говорили о споразуму, нити су о његовим циљевима давали јасна образложења. Осећање које је међу косовскомитровачким Србима у том смислу владало била је зебња да држава Србија, кријући истину о споразуму, и под притиском земаља Запада, покушава да их се одрекне (Павловић 2021: 130). Став власти у Београду да се на локалне изборе организоване по систему самопроглашеног независног Косова новембра 2013. године мора изаћи, при том, међу Србе у Косовској Митровици унео је раздор по питању око ког је после НАТО агресије 1999. године и поделе града постојао углавном јединствен став. Први пут је унутар локалне српске заједнице дошло до поделе по основу кључне политичке теме,

а то је пристанак, односно непристанак на интеграцију у институционални систем са седиштем у Приштини. Излазак на биралишта одржан је у веома напетом атмосфери, и уз бојкот избора од стране већине становништва. Највише гласова освојила је Грађанска иницијатива „Српска“, односно „Српска листа“, иза које је стајала власт у Београду (Исто: 241-242, 246).

Локални избори организовани по систему самопроглашеног независног Косова на Косову и Метохији северно од Ибра одржани су још два пута – 2017. и 2021. године. Излазност на биралишта се у северној Косовској Митровици од избора до избора увећавала, а победник је сваки пут био исти као и на изборима одржаним 2013. године. Однос према учешћу на изборима које организује Приштина међу Србима у Косовској Митровици остао је камен спотицања до данас. Док једни, исто као 2013. године, сматрају да то представља начин на који Срби на локалу и целом Косову и Метохији у постојећим друштвено-политичким околностима могу да заштите себе и своје интересе, други су уверени у то да се учествовањем на изборима које организује Приштина пружа легитимитет самопроглашеном независном Косову, али и крши устав земље коју доживљавају као своју, а то је Република Србија. Обе струје су, међутим, углавном сагласне са тиме да Бриселски споразум, гледано са временске дистанце од скоро деценију после његовог потписивања, Србима у Косовској Митровици није донео практично ништа добро. Недоумице и стрешње које су по питању циљева Бриселског споразума испољаване још 2013. године, непосредно након што је он потписан, показале су се као оправдане, нарочито из разлога што се испоставило да је примена овог споразума довела до значајног повлачења присуства Републике Србије са подручја Косова и Метохије северно од Ибра.

Незадовољство резултатима примене Бриселског споразума преовладало је у ставовима саговорника обухваћених истраживањем. Саговорници су посебну забринутост исказивали управо због постепеног, али све видљивијег смањивања ингеренција Републике Србије у Косовској Митровици северно од Ибра, што су видели као главну негативну последицу споразума потписаног у Бриселу:

„Био сам против тог споразума, сматрајући да је он дубоко штетан за Србе, пре свега на северу Косова и Метохије. Мислим да је то јако лоше, због одредби тог споразума који уставно-правни систем такозваног Косова проширује на север Косова, где до тада тај систем није функционисао. По том споразуму су српска полиција и српски правосудни систем укинута. Српска цивилна заштита укинута. Оно што је остало под српском ингеренцијом то је здравство и просвета, мада се то, малтене стално од тада до данас, налази на удару“ (м. рођ. 1988. год, разговор вођен 25. марта 2022. године).

„Када је споразум потписан, гледао сам га као издају. Био сам разочаран. Нажалост, моје се разочарење временом показало као исправно. Зато што Бриселски споразум ништа није донео добро Србима на северу Косова. Чак смо изгубили доста тога што смо имали. Изгубили смо доста од својих слобода, од тога да имамо проблем са кретањем, значи прво преко саме административне линије која је после потписивања Бриселског споразума, могу да кажем сад, да је постала граница, да није више административна линија. Онда смо имали интеграцију полиције

и судства. Као дипломирани правник, сматрам да је судство један од кључних атрибута државности. Ако ви предате судство, ви сте, значи, предали један атрибут државности. Полиција исто. Полиција је извршна власт, тако да, генерално, ми смо предали косовском систему ингеренције“ (м. рођ. 1977. год, разговор вођен 19. априла 2022. године).

„Ја сам од оних који су били за потпуни бојкот свега што долази од такозване државе Косово. Нисам била за било какав споразум, посебно за гашење институција. (...) Интегрисало се судство. Пре тога полиција. А да смо нешто добили? Нисмо. Немам позитивно мишљење о Бриселском споразуму. И не очекујем ништа добро од тога. Не знам шта је народ добио, осим што смо изгубили своје институције. (...) Субјективни осећај свих нас овде је да смо у Србији, да је нама држава Србија. Да сад нешто морамо да идемо у албанске институције, то нам... Не знам, није нам блиско. Не видим решење у томе. Имам осећај да тако само губимо. Да не добијемо ништа“ (ж. рођ. 1968. год, разговор вођен 20. априла 2022. године).

Расположење слично наведеном преовладало је код саговорника и по питању формирања ЗСО, која је, према Бриселском споразуму, за Србе на Косову и Метохији требало да обезбеди самоуправу у општинама где они чине већину. Иако најављено још 2013. године, оснивање ЗСО, ипак, скоро деценију после потписивања споразума још увек није било реализовано. Становишта саговорника по овом питању кретала су се од тога да ЗСО није формирана због опструкције Албанаца, до тога да Србима на северу Косова и Метохије ЗСО није ни потребна, будући да им она не би донела ништа што они већ немају, али да би им, зато, њено оснивање наметнуло признавање самопроглашене косовске независности:

„Ако је Бриселски споразум потписан, то значи да оно што је потписано да то треба да се испуни. Ако је Србија распустила своје правосудне органе, ако је начинила, по мени, и превелике уступке, онда би и албанска страна требало да испуни оно што је потписала. (...) Нама на северу Косова та заједница није ни требаа јер ми већ имамо своју заједницу у виду четири општине које су физички повезане и наслоњене на централну Србију. Али ако имамо у виду да јужно од Ибра живи седамдесет посто српског становништва на Косову и Метохији, заједница је потребна. Јер како омогућити, примера ради, ефективну заштиту Србима који живе у Штрци, Шилову, Гораждевцу, Грачаници? Који живе на различитим подручјима. Заједница српских општина би у том смислу имала ефекта. Теоретски. Како би изгледало у пракси, то не знамо“ (м. рођ. 1988. год, разговор вођен 25. марта 2022. године).

„Шта би та ЗСО била на терену, а да то немамо сад? Не видим смисао тога. Има ли ту застава Србије? Печат Републике Србије? Ако ми неко буде објаснио да ће то да буде ингеренција Републике Србије, онда одлично! Ако ту нема обележја државних, шта смо постигли тиме? То је онда губитак државног суверенитета Србије на овом простору. Ми можемо да се организујемо како год, да се то назове заједница, асоцијација, удружење, али ако је то нека наводно аутономија за Србе онда ти аутоматски признајеш косовски систем. То би био губитак“ (ж. рођ. 1973. год, разговор вођен 6. априла 2022. године).

Кључни узрок положаја у ком се налазе, који су имплицитно или експлицитно повезивали са зебњом да се примена Бриселског споразума по њих неће завршити добро, под чиме су подразумевали да ће у случају потпуног укидања институција Републике Србије бити принуђени на то или да живе у албанском, самопроглашеном независном Косову, или да се селе у централну Србију, саговорници су видели пре свега у томе што, како су наводили, сâм Бриселски споразум и његова примена нису били транспарентни, односно у томе што Србе у Косовској Митровици и на северу Косова и Метохије на тему споразума „нико ништа није питао“. Саговорници су, у том смислу, износили сумњу у то да власти у Београду од почетка, дакле још од 19. априла 2013. године, са главним циљевима Бриселског споразума пред ширу јавност никада нису излазиле управо из разлога што они по Србе на Косову и Метохији северно од Ибра нису били повољни. Своје становиште по овом питању један саговорник описао је речима да се осећа као „чип на покеру“: „Стављају нас на талон, неки пут подижу улог, неки пут спуштају улог, тако да смо ми Срби овде нека врста чипа у једној већој политичкој игри“ (м. рођ. 1977. год, разговор вођен 19. априла 2022. године). Слично је било и следеће становиште: „Нико те ни не пита да ли си за потписивање или ниси. Цела Митровица се била дигла на ноге, али бунили се, не бунили, народ је био пред свршеним чином“ (ж. рођ. 1986. год, разговор вођен 8. априла 2022. године).

Политику свршеног чина, која је значила да на примену Бриселског споразума нису могли да утичу, односно да су за одлуке споразума сазнавали углавном тек када би оне ступиле на снагу, саговорници обухваћени истраживањем сматрали су одговорном за низ проблема са којима су се у својој свакодневици сусретали. Транзиција судства из система Републике Србије у систем самопроглашеног независног Косова, реализована 2017. године, довела је, тако, до тога да два суда у Косовској Митровици – Основни и Виши суд – нису више била у могућности да поступају по предметима из своје надлежности. Локални Срби су због овога доведени у ситуацију да су им пред државом Србијом била ускраћена основна људска права, гарантована Уставом, с обзиром на то да нису могли да покрећу судске поступке, уживају судску заштиту, наставе већ започете, или изврше правоснажне судске одлуке. У циљу превазилажења оваквог стања, Апелациони суд у Нишу донео је 2018. године одлуку о преносу надлежности наведених судова на Основни и Виши суд у Лесковцу, захваљујући чему су се косовскомитровачки Срби нашли у нешто бољем положају, мада су у сврху обављања сваког, па и најмањег судског или административног поступка пред државом Србијом, сада били принуђени на то да путују у централну Србију, у град Лесковац. Ово, међутим, није значило да су се Срби у Косовској Митровици окренули судским органима под ингеренцијом Приштине. На то их, како су саговорници укључени у истраживање наводили, нико није приморавао. Ипак, с обзиром на то да је захваљујући примени Бриселског споразума на северу Косова и Метохије извршна власт самопроглашеног независног Косова временом заживела практично у пуном капацитету, локални Срби били су принуђени на то да се зарад властите правне сигурности почну да обраћају правосудном систему са централом у Приштини. По појединим предметима, као што су купопродаје некретнина, значај овере уговора и аката пред судским органима Републике Србије потиснут је, у том смислу, у други план:

„У принципу, ти не мораш ништа. Ништа ниси ти условљен да мораш нешто. На пример, овај стан у ком живимо, ми га још увек нисмо пријавили у њихов систем. То је процедура, треба да се бакћемо са тим, али нико нас не притиска. Нико ништа, тако да не мораш. Можеш, али не мораш. У неком случају можда те некад присиле за нешто. Али тренутно није мораће. Своди се на то да ако би хтео сад да продаш неку некретнину овде, тај који буде купац има да ти тражи косовске папире. Србин да прода Србину, нема везе... Ти да купиш, дај косовске папире! Српски папире никога не интересују“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

Ефикасност судства у северном делу Косовске Митровице била је после извршене интеграције на веома ниском нивоу. За овакво стање локални српски адвокати оптуживали су Приштину, за коју су тврдили да за функционалну интеграцију судства она суштински није ни била заинтересована, већ да јој је главни циљ био само тај да се у Косовској Митровици укину правосудни органи у систему Републике Србије. Највећи проблем били су „општи нерад и спорост судова“, због чега су највише испаштали грађани, посебно у парницама за које се рочишта нису сазивала годинама (*U integrisanom sudstvu sudija dvostruko više 2018*). Проблема је било и са другим правничким услугама, нарочито оним које су пружали судски извршиоци и нотари. Услуге нотара у систему самопроглашеног независног Косова на северу Косова и Метохије нису доступне ни до данас, због чега су Срби у Косовској Митровици принуђени на то да се у циљу склапања или овере разних уговора нотарима обраћају у јужном, албанском делу града. Да ствар буде још комплекснија побринули су се сâми албански нотари који нису прихватили да оверавају уговоре склопљене на српском језику, већ су поставили услов да сваки предмет по ком поступају мора бити формулисан искључиво на језику Албанаца (Исто).

ДЕЈСТВА СПЕЦИЈАЛНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ ЈЕДИНИЦЕ „РОСУ“ КАО УЗРОЧНИК ОСЕЋАЊА УГРОЖЕНОСТИ КОД СРБА У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

Осећање угрожености од стране Албанаца представљало је једну од кључних компоненти положаја Срба у Косовској Митровици после НАТО агресије 1999. године и поделе овог града на два дела. Наведено осећање било је проузроковано бројним покушајима Албанаца да из јужног, албанског дела Косовске Митровице, пређу у северни, српски део града, односно сталним албанским притисцима, подржаваним од стране међународне управе на Косову и Метохији, да се Срби са подручја јужне српске покрајине северно од Ибра интегришу у институционални систем са седиштем у Приштини (Павловић 2021: 23-24, 126).

Посебан значај за Србе у Косовској Митровици у организовању заштите од покушаја Албанаца да северни део града ставе под своју контролу годинама су имали „чувари моста“, или тзв. мостаџије, који су после повлачења српских снага са Косова и Метохије 1999. године представљали део безбедносних структура МУП-а Републике Србије. Након усвајања Закона о ванредним ситуацијама 2009. године „чувари моста“ прикључени су Цивилној заштити, сектору који је на основу

наведеног закона после распада СФРЈ у Србији поново обновљен и системски уређен. Улога Цивилне заштите била је да прва реагује у ванредним ситуацијама, као што су земљотреси и поплаве, док су њеним јединицама управљале општинске власти. У Косовској Митровици ово је подразумевало још један задатак, а то је очување безбедности Срба у случају упада Албанаца из јужног у северни део града (Исто: 122, 141-142).

Применом Бриселског споразума укинута су безбедносне структуре Републике Србије на северу Косова и Метохије, што је довело до интеграције припадника Цивилне заштите у систем самопроглашеног независног Косова. Према КПС-у, који је у складу са споразумом из Брисела требало да заживи као једина безбедносна структура на Косову и Метохији северно од Ибра, Срби у Косовској Митровици дуго нису имали поверења. Иако састављена по етничком кључу, што значи да су је на северу Косова и Метохије чинили углавном припадници већинске, српске заједнице, полиција која је деловала по директивама из Приштине за локално српско становништво примарно је представљала службу која је оличавала туђу, непризнату власт (Исто: 140, 141). Наведени однос према КПС-у косовскомитровачки Срби задржали су претежно све до данас, уз мање-више исту оцену ове службе коју су имали и раније, а то је да је она добрим делом састављена од појединаца без довољно професионалне стручности.

Наративи саговорника укључених у истраживање углавном су потврђивали претходно наведено становиште. Ипак, док већина саговорника КПС није видела као чинилац који је значајније утицао на повећање безбедности Срба у Косовској Митровици, неки саговорници су сматрали, нарочито у контексту решавања појединих свакодневних проблема, да је боље да у граду полиција постоји него да је нема:

„Ја их некако сматрам као да су наши полицајци. То су наши људи, одавде са севера. Из Митровице, Лепосавића, па и Прилужја, Вучитрна. Ако ти нешто данас, сутра затреба, мораш њима да се обратиш. Хтео, не хтео. (...) Пре су биле мостације, који су били у цивилу, наши људи, локалци. Била је УНМИК полиција, биле су мостације, и били су наши полицајци у цивилу који су радили као српски полицајци. Кад се деси нека ситуација, први дођу мостације, и то буде регулисано. После те мостације ухвате тог неког ко, разумеш, направи ту неку глупост. Па га среде мало, падне неки шамар, ово, оно, да му се стави до знања да то не може више да ради. И то се тако завршавало. Јачи ефекат су имали они него да се појави двадесет ових из КПС-а. Веће су поштовање имали“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

„Ту је направљен огроман пропуст од српске стране јер смо имали да на почетку нико није хтео да буде у том КПС-у од Срба, и онда је косовска влада одрадила неку врсту преинтеграције. Узела је неке Србе који су, ето, само пристали, да нису имали неку стручну спрему, искуство ... И онда смо добили један микс тих који су само дошли ту јер нико није хтео, чисто да нађу неко ухлебљење, са овима од пре деведесет девете, који једва чекају пензију. Тако да је то тотално, по мени, једно расуло. (...) У њих немам поверења. Незаинтересовани су, нестручни. Али морам да им се обратим кад је крајња нужда, шта ћу?!“ (м. рођ. 1977. год, разговор вођен 19. априла 2022. године).

„Ако би ми били потребни, онда је боља било каква полиција, него никаква. Имали смо тај период кад нисмо имали никакву. (...) У њих, ето, можда од свих тих институција силом прилика морала бих да имам поверења. Јесу они мешовити, има и Албанаца на овом делу, али су углавном Срби у тој полицији. Не кажем да су нешто посебно, гледала сам ситуације кад буквално не реагују на милион ствари. У односу на те неке ситуације, тензије између Срба и Албанаца, нису они допринели богзна чему“ (ж. рођ. 1968. год, разговор вођен 20. априла 2022. године).

За положај Срба у Косовској Митровици, у смислу безбедносних ризика и угрожености од стране Албанаца, саговорници су тврдили да је он данас исти или донекле бољи у односу на период пре потписивања Бриселског споразума. Наизглед мирнију ситуацију саговорници су, ипак, већином описивали само као привид, под чиме су подразумевали стање у ком било ког тренутка може да дође до инцидента који би могао да ескалира у сукоб. Према Албанцима, у том смислу, исказивано је неповерење, односно стрепња да би сваку прилику која им се укаже могли да искористе против Срба. Овакво становиште није се мењало ни код оних саговорника који су саопштавали да у свакодневном животу са својим албанским суграђанима, на индивидуалном плану, имају извесне контакте, познанства, и слично:

„Више нема оних масовних, великих, честих инцидената. У смислу да се некада дешавало, малтене на сваких неколико дана долазило је до разних сукоба око моста и у другим деловима града. (...) Чињеница је да у северном делу живи осамдесет посто Срба. Срби су овде компактно становништво. Не осећам неку угроженост. Али постоји то осећање неповерења. Кад постоји проблем који тиња, онда ти се ту увек намеће неко питање: Е, шта ће да буде?“ (м. рођ. 1988. год, разговор вођен 25. марта 2022. године).

„Није се много променило. (...) Тад кад је убијен доктор Меско, тог дана је било као да си знао да ће се нешто десити. Ја сам чула ту експлозију, била сам ту на једном ћошку. И човек је настрадао. То је било 2010. године. Значи, ето како Албанци раде. Миц по миц, миц по миц, или мало више ако им се дозволи, две хиљаде десета, па онда две хиљаде једанаеста, барикаде, царински прелази, и тако даље. (...) После тога кренуло је као неко јењавање. Буде затишје док се не десе ти неки моменти. Последње што смо имали било је када је упала РОСУ полиција, поред апотеке, кад су почели да бацају сузавце. То је било онако... Баш је била криза...“ (ж. рођ. 1973. год, разговор вођен 6. априла 2022. године).

„И тада и сада што се тиче безбедности она је на неком истом нивоу. Само што смо ми, да кажем, раније демонстрирали против тога. Па смо правили гужву. Али безбедносно скоро исто. Значи, сад може да прође неко и да направи неки проблем овде. Увек си на опрезу јер увек може да се деси нешто. (...) Имам једног пријатеља, познаника, таксисту Шиптара, са којим сам оно: Где си, како си? Ми смо у добрим односима, пар пута смо пили пиће. Али ја мислим да би прва нека ситуација која би се десила, да би он први нешто урадио мени. То је мој осећај. Ја сам супер с њим, али и даље је то... Не можемо ми да живимо заједно“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

„На површини се јесу смањиле тензије. Сада, можда је то због времена које је прошло. Те прве године после рата биле су најгоре. Па седамнаести март... После није било баш таквих сукоба. Али ето, догађа се. Ово скорашње, кад је било, долазак специјалних јединица... Буде напетости, буде и пуцњава, свега, и у свакој таквој ситуацији се човек осећа небезбедно. Буквално је мирно, али сваког тренутка може да се закува. Не можемо да кажемо да смо безбедни, али немамо сваки дан као што је било некад. Мирније је“ (ж. рођ. 1968. год, разговор вођен 20. априла 2022. године).

Практично главни узрочник осећања угрожености код Срба у Косовској Митровици данас за све саговорнике била су дејства специјалне полицијске јединице „РОСУ“, формације у саставу КПС-а. Реч је о јединици формираној 2002. године у Приштини, са задатком да „изводи тешка хапшења и спроводи борбу против тероризма, насилних напада и опасних налога за претрес“ (ROSU 2022). Од оснивања до данас „РОСУ“ је више пута интервенисала на северу Косова и Метохије, мада су званичници Републике Србије после потписивања Бриселског споразума тврдили да овој јединици, према одредбама споразума, неће бити дозвољено да из правца јужне Косовске Митровице прелази преко Ибра (Смикић 2013: 5). Интервенције „РОСУ“, према саопштењима из Приштине, усмераване су ка спровођењу редовних операција специјалних полицијских снага, док су Срби дејства ове јединице доживљавали као напад уз неумерену употребу силе. Прво веће дејство на Косову и Метохији северно од Ибра „РОСУ“ је имала у време тзв. Јулске кризе 2011. године, када су припадници ове јединице покушали да преузму контролу на административним прелазима према централној Србији – Јарињу и Брњаку, на шта су локални Срби одговорили блокирањем свих важнијих путева и саобраћајница (Павловић 2021: 24). Овом приликом дошло је до сукоба код села Вараче, у Ибарском Колашину, у ком је повређено више Срба и припадника „РОСУ“, док је један припадник специјалних полицијских снага од задобијених рана преминуо (*Smirivanje situacije na prelazima* 2011). Акције „РОСУ“ на северу Косова и Метохије и касније су доводиле до сукобљавања припадника ове формације и локалних Срба. Последњи већи инцидент догодио се 13. октобра 2021. године, када је у сукобима у Косовској Митровици и Звечану повређено више Срба, док је једно лице српске националности тешко рањено бојевом муницијом (*Novi nemiri na Severu* 2021).

Према дејствима специјалне полицијске јединице „РОСУ“ саговорници обухваћени истраживањем имали су искључиво негативан однос. Акције ове формације на подручју Косова и Метохије северно од Ибра доживљавали су као организовани притисак на локалне Србе, са циљем њиховог застрашивања. Оно што је некада била главна претња по њихову безбедност, под чиме су подразумевали мање или више стихијске покушаје Албанаца да из правца јужне Косовске Митровице заузму северни део града, за саговорнике то данас представљају дејства „РОСУ“:

„Оно што је некада постојало сада је само институционализовано. Махом они долазе на голорук народ који је дошао да се буни против нечег. Тако да верујем да би то била та нека паралела. Значи, долазе по нечијој инструкцији. Није оно да су се Албанци сами организовали, па су дошли овде, па је ту настао неки сукоб,

него је овде буквално са више инстанце наређено да иду директно у народ који се буни против нечега“ (ж. рођ. 1981. год, разговор вођен 23. марта 2022. године).

„Најгоре је то што ти не знаш шта се дешава. Не знаш да ли је дошла нека инспекција, са косовске стране, или... Ако је инспекција, чему РОСУ јединице? Не можеш ти ту тако. Ти си онда преагресивно деловао. То није обичан полицајац. Тако да те аутоматски изазове на нешто, на неку реакцију која није баш прикладна. (...) То је демонстрирање њихове агресивне политике. Није то разлог за специјалне јединице. То су обичне ствари, за инспектора неког, а не за наоружане специјалце“ (ж. рођ. 1973. год, разговор вођен 6. априла 2022. године).

„Они хоће да преузму ово овде. Ми овај север бранимо годинама. Једино још што је српско остало то је, да кажем, на северу. Ми се овде осећамо као да смо у Србији. Е сад, они покушавају тим упадима да ти то угрозе. Они имају друго гледиште. Они гледају као да је то њихово. Ми гледамо као да је наше, и они покушавају са тим упадима да преузму ово, ту неку своју власт да уведу. А ми се као нешто па бранимо. Увек ти је такав неки осећај. А при том стално имаш још неку дозу бриге, највише због деце“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

„РОСУ ми делује страшно. Пре свега због толиког наоружања. Онако бомбастично долазе да растерују људе који су се окупили. Увек је то повољно тле за неки инцидент. Тако да те акције РОСУ изазивају осећања угрожености. Кад год дођу, то је неки психолошки притисак. Или су неки хеликоптери, борбена возила, блокира се један део града... Значи, дођу као нинџе у црном, са гомилом цицова, опреме, пушака. Језиво је“ (ж. рођ. 1986. год, разговор вођен 8. априла 2022. године).

„Још од оних барикада 2011. године они вуку тај негативни призив код српске заједнице и немају тај вид имица да би били неко ко ће да заштити. (...) Од Бриселског споразума наовамо они нас стално називају шверцерима, овако и онако, шаљу РОСУ... Кад је тај последњи инцидент био људи су одреаговали инстинктивно. Ем емоционално, као што Срби раде. Јер сваки пут кад РОСУ дође, буде ту неку, ајд да кажем, деструктивну страну код нас. Немамо поверења у њих. Никад нисмо имали случај да они пруже неку врсту заштите, неку врсту помоћи, у било чему, да су изградиле неко поверење“ (м. рођ. 1977. год, разговор вођен 19. априла 2022. године).

О нивоу анимозитета Срба у Косовској Митровици према специјалним полицијским јединицама „РОСУ“ говорио је, између осталог, и то што су поједини саговорници, поредећи ову формацију са, на пример, снагама КФОР-а, на припаднике наведене међународне војне мисије гледали са благонаклоношћу. Окупаторе, како су поменуте снаге косовскомитровачки Срби после повлачења српске полиције и војске са Косова и Метохије 1999. године често звали, или их тако зову до дана данашњег, неки међу саговорницима доживљавали су као фактор у који, спрам осећања угрожености од стране „РОСУ“, сада имају више поверења него раније. Присуство међународних војних снага у Косовској Митровици, у том смислу, за њих данас представља готово једини гарант властите безбедности. „Гледај сад ово“, описивао је наведено становништво један саговорник, „кад упадне РОСУ, и онда видиш паркирали се пар возила КФОР-оваца, кажеш: Добро је, ћути, добро је! Ту је КФОР, неће да буде ништа страшно“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

ОСЕЋАЊЕ НЕИЗВЕСНОСТИ КАО КОНСТАНТА

Стање поделе Косовске Митровице, скопчано са међуетничким тензијама између Срба и Албанаца, локално српско становништво није држало у грчу или каквој хибернацији из које је оно чекало да се пробуди када спор са албанском страном буде решен. После првобитног шока, насталог непосредно након окончања НАТО агресије, када су се српска полиција и војска са Косова и Метохије повукле, а на њихово место дошли КФОР и УНМИК, косовскомитровачки Срби су се временом на новонастале околности навикли. Млади су се школовали, забављали, док су старији радили, бавили се трговином, и слично. Многи су дошли у позицију да од постојеће ситуације извуку одређену корист, будући да је држава Србија својим грађанима на Косову и Метохији упућивала различите видове помоћи како би им останак на овом подручју олакшала (Nedeljković 2008: 50). Извесне погодности привлачиле су људе из централне Србије, док је као практично једина преостала српска урбана средина на Косову и Метохији после НАТО агресије и албанског прогона 1999. године северна Косовска Митровица у годинама после поделе града постала место свакодневних или повремених миграција бројних Срба са подручја Косова и Метохије, како северно, тако и јужно од Ибра.³

Иако су се Срби у Косовској Митровици после поделе града постепено прилагодили постојећем стању, далеко је било од тога да је то умањивало њихово осећање несигурности проузроковано кризном, конфликтном реалношћу у којој су живели. Осим осећања угрожености од стране Албанаца њихов положај био је дефинисан несигурним правним статусом, проузрокованим повлачењем српских снага са Косова и Метохије, увођењем међународне управе на овом подручју, а затим и једностраним проглашењем независности Косова 2008. године. Наведени статус подразумевао је да Срби у Косовској Митровици нису прихватили администрацију наметану од стране међународне управе и албанских структура у Приштини, односно да установе међународне управе и Албанци нису признавали институције Републике Србије, које су после поделе Косовске Митровице у северном делу града наставиле неометано да функционишу. Наду да ће им положај бити решен онако како су то прижељкивали, а то је да остану у саставу српске државе, код косовскомитровачких Срба пољуљао је Бриселски споразум, који су, још одмах после његовог потписивања, они већином видели као кршење обећања власти у Београду да ће се борити за очување Косова и Метохије у Републици Србији (Павловић 2021: 307).

Континуирана настојања Албанаца да своју самопроглашену независност заокруже на целом Косову и Метохији, што значи и на подручју северно од Ибра, утицала су на то да стрепња од неизвесне сутрашњице код многих Срба у Косовској Митровици остане присутна све до данас. Примена Бриселског споразума, ипак, довела је до тога да извешан број косовскомитровачких Срба уђе у институције

3 Одлуком Владе Републике Србије из 2001. године у северни, српски део Косовске Митровице смештени су Ректорат и највећи број факултета Универзитета у Приштини који су наставу изводили на српском језику, а који су са повлачењем српске полиције и војске и прогоном Срба са Косова и Метохије Приштину напустили 1999. године. Захваљујући овоме, Косовска Митровица северно од Ибра постала је универзитетски центар са бројним наставним и стручним кадром, где у циљу школовања долазе многи студенти са ширег подручја Косова и Метохије, али и из централне Србије (Марковић-Савић 2018: 217).

система самопроглашеног независног Косова, најчешће се руководећи потребом проналажења радног места и обезбеђивања егзистенције за себе и своју породицу. Код саговорника обухваћених истраживањем осећање неизвесности било је испољавано са више аспеката – правног, безбедносног, егзистенцијалног. Заједничко свим саговорницима било је то да су се наведени аспекти у њиховим наративима преплитали и практично увек јављали у међусобној повезаности:

„Ми се некако налазимо између Сциле и Харибде, што би се рекло. Између два система, ако тако могу да кажем. На северу Косова имамо и српски и албански, односно српски и косовски систем. Срби су природно наслоњени на српски систем. Иду у српске школе, лече се у српском клиничком центру, гравитирају ка Рашки, Краљеву... Ипак, чини ми се да постоји један процес исељавања, пре свега младих, образованих људи, који желе да изграде свој живот негде где је мирно. Негде где не постоји неизвесност као што овде постоји. Неизвесност управо због нерешеног статуса Косова. Ми Срби сматрамо да је то окупирани део наше територије који се налази под међународним протекторатом. Албанци сматрају да је то њихова независна држава, странци да је то исто неки недефинисани простор. Јер, не заборавите, чак ни Европска унија није комплетно признала Косово“ (м. рођ. 1988. год, разговор вођен 25. марта 2022. године).

„Неизвесност још увек постоји. Али, чини ми се у мањој мери, као да смо се мало уљуљкали, да кажем, од деведесет девете године наовамо. Прошло је од тада двадесет две, три године. Доста је то. Привикли смо се. До сад је држава Србија стајала иза нас, што се тиче тог државног сектора, плата, и тако даље. Још увек нам није окренула леђа. Е сад, ако буде окренула леђа... Значи, главна неизвесност је та егзистенцијална. Овако, неизвесност у смислу безбедности, кад се деси нешто онда схватиш где у ствари живиш. Схватиш колико је то сулудо, схватиш да то није уопште нормално, али да је теби то постало углавном нормално током свих ових година“ (ж. рођ. 1973. год, разговор вођен 6. априла 2022. године).

„Буквално за цео период од деведесет девете до данас присутна је неизвесност. Никад ниси сигуран шта ће сутра да се деси. Не знаш уопште да ли смеш овде да инвестираш. Не знаш да ли смеш да планираш десет година унапред неке ствари, јер никад не знаш да сутра неће опет да буде неки егзодус. Много је неизвесније него живот у централној Србији. Тамо постоји нека, да кажем, владавина права на већем нивоу него овде. Овде не знате на коју страну да се усмерите што се тиче владавине права, да ли на Србију или на косовске законе. Сад, није да се живи од данас до сутра, али чини ми се да је велики ризик да овде планираш неку будућност и мислим да доста људи гледа да направи себи неку одступницу у смислу да једног дана ако се нешто деси да оде у централну Србију“ (ж. рођ. 1986. год, разговор вођен 8. априла 2022. године).

„Увек је постојала неизвесност. У било ком смислу. Економском, егзистенцијалном... Пошто комплетна та нека роба која долази у ове продавнице овде деведесет посто људи не плаћа царину. Тих десетак посто људи прогура ту неку робу пошто има отворене фирме по југу тамо, да има неку евиденцију да као нешто мало ради. Све друго преко брда иде. Лекови за болницу иду преко брда. Наши лекови и да хоћемо да платимо царину они неће да их признају. Ако би затворили те алтернативне прелазе већ одмах у наредна три, четири дана немаш лекова,

немаш млека, било чега. Економски, значи то... Друго, безбедносно, не знаш да ли ће вечерас неко да ти упадне ту. Без обзира то што ми имамо КПС, наше полицајце. Он нема наређење да нас заштити од његовог РОСУ полицајца. Није то његово, али иста фирма. (...) Живимо на леру. Пуштени смо, па како буде“ (м. рођ. 1970. год, разговор вођен 21. априла 2022. године).

Поредећи данашњу ситуацију са стањем пре потписивања Бриселског споразума, поједини саговорници износили су тврдњу да су њихове стрепње од неизвесне сутрашњице данас веће него што су биле раније. Узрок томе видели су у ефектима примене споразума из Брисела, односно у интеграцији установа Републике Србије у институционални систем самопроглашеног независног Косова. Све веће ингеренције Приштине на Косову и Метохији северно од Ибра саговорници су доживљавали као повлачење српске државе са овог подручја, а тиме и као наговештај да њихов правни статус неће бити решен онако како су прижељкивали, а то је да у саставу државе Србије остану. Осећање неизвесности, у том смислу, повезивано је са уверењем да је временом, са применом Бриселског споразума, код многих Срба у Косовској Митровици опао ентузијазам да северни, српски део града, бране од Албанаца са истом вољом као што су то чинили некада. Пад ентузијазма саговорници су видели као последицу стрепње од егзистенцијалне неизвесности, односно чињенице да њихови сународници који су засновали радни однос у институцијама самопроглашеног независног Косова своје радно место не би ризиковали изласцима на протесте, учешћем у могућим сукобима, и слично. Мањак ентузијазма, са друге стране, саговорници су тумачили и као резултат све „мањег патриотизма“, проузрокованог осећањем Срба у Косовској Митровици да држава Србија иза њиховог отпора према албанским притисцима не стоји више као пре:

„Некад смо постављали барикаде. Ја сам био сигуран да било шта да се деси одмах се скупе људи да праве барикаде. То је мало сад другачије. После Бриселског споразума велики број људи се интегрисао у косовске институције и данас чува своје радно место. Ево, неко из судства кад би изашао на неки протест ту, да га неко снимим тамо, одмах је... Дисциплинска комисија. Чува своје радно место. Значи то, мало је другачије. Пре је то било... Излазе сви! Тај неки који је раније у цивилној заштити радио сад у некој локалној самоуправи ради“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

„На терену се променило само губитак воље народа за одбрану. Некад је било да се деси, пре Бриселског споразума, да каже: Хајмо хитно на барикаде! Или на неке блокаде. Буквално до једног човека сви су ишли. Сада постоји разлика у томе што одазив људи на те блокаде, барикаде, не би био стопостотан. Некако, мањи је патриотизам. (...) Осећамо се мало изданим од стране државе. Не знам да ли је држава била толико моћна да нешто задржи, али раније те власти су биле овде и ми смо имали неку пуну заштиту државе да радимо шта ми хоћемо, па смо ми вршили блокаде, разне јурише, све живо ту... То се променило“ (м. рођ. 1970, разговор вођен 21. априла 2022. године).

Интензитет стрепње од неизвесне сутрашњице варирао је у зависности од свакодневних околности. Он се појачавао у ситуацијама када је долазило до ескалације

догађаја које су Срби у Косовској Митровици доживљавали као претњу по сопствену egzистенцију или безбедност, као што су то, на пример, била дејства „РОСУ“, или, пак, спровођење појединих одлука власти самопроглашеног независног Косова које су биле усмерене ка смањењу ингеренција државе Србије на Косову и Метохији северно од Ибра.⁴ Осећање неизвесности, са друге стране, умањивало се онда када су се умањивале и тензије проузроковане потезима Приштине, а које су код косовскомитровачких Срба изазивале осећање забринутости за свој положај и своју сутрашњицу. Промене у интензитету стрепње од онога што доноси сутра један саговорник описивао је овим речима: „Не размишљам ја сад нон-стоп о томе. Легнем увече и сад размишљам: Јао, шта ће сутра да буде? Али кад дође до тако неке кризе, дође ми све кофере да спакујем у кола, децу, и ајде! Већ кад прође тај дан, сутра настављаш по старом, опет до неке следеће ситуације“ (м. рођ. 1978. год, разговор вођен 7. априла 2022. године).

ЗАВРШНО РАЗМАТРАЊЕ

Резултатима приказаним у раду указано је на неке од главних особина положаја Срба у Косовској Митровици непуну деценију после потписивања Бриселског споразума. Практично сви саговорници обухваћени истраживањем према резултатима примене наведеног споразума имали су негативан став, који је потврдио исто оно становиште већине косовскомитровачких Срба непосредно након што је споразум 2013. године био потписан, које је било базирано на стрепњи од тога да примена споразума српском становништву на Косову и Метохији северно од Ибра неће донети ништа добро. Негативне последице примене Бриселског споразума саговорници су видели преваходно у интеграцији установа Републике Србије у институционални систем самопроглашеног независног Косова, која је довела до стављања практично свих кључних полуга администрације и моћи на северу Косова и Метохије под контролу Приштине, укључујући извршну власт и судство. На овакав исход догађаја саговорници нису гледали благонаклоно, доживљавајући га као повлачење сопствене државе са севера Косова и Метохије, а то је држава Србија.

4 Током спровођења теренског истраживања за потребе овог рада неколико одлука Приштине утицало је на интензивирање осећања неизвесности код Срба у Косовској Митровици. Једна од одлука односила се на забрану кретања аутомобила на Косову и Метохији са регистарским таблицама Републике Србије, која је донета по истеку споразума о „слободи кретања“ између Београда и Приштине из 2011. године. Одлука је донета у другој половини септембра 2021. године, а након незадовољства које је код локалних Срба она изазвала, с обзиром на то да су своје аутомобиле они регистровани у систему Републике Србије, преговорима између Београда и Приштине постигнуто је привремено решење по ком аутомобили са српским регистарским таблицама на Косову и Метохији могу и даље да саобраћају, али уз услов да српски државни симболи на таблицама буду прекривени налепницама беле боје. Привремено решење постигнуто је на рок од шест месеци, а он је, без помака у циљу доношења трајног решења, истицао 21. априла 2022. године. До подизања тензија код косовскомитровачких Срба у време теренског истраживања довела је и одлука Приштине да на Косову и Метохији забрани одржавање председничких и парламентарних избора Републике Србије заказаних за 3. април 2022. године. Ово је био први пут да после 1999. године на подручју јужне српске покрајине избори за председника и скупштину државе Србије нису одржани, што је код Срба у Косовској Митровици продубљивало сумњу у то да је то још један знак да се држава Србија са Косова и Метохије повлачи.

Посматрано у контексту резултата истраживања спроведеног 2011-2014. године, на основу којих сам свакодневицу Срба у Косовској Митровици после поделе града 1999. године описао као свакодневицу „заробљену“ у једном постратном, конфликтном стању, испуњеном осећањима угрожености од стране Албанаца и стрепње од неизвесне сутрашњице, резултати истраживања представљеног у овом раду указали су на то да се косовскомитровачки Срби од елемената „заробљене“ свакодневице до данас нису ослободили. Поредићи стање пре потписивања Бриселског споразума са данашњом ситуацијом, саговорници обухваћени истраживањем наводили су да је осећање угрожености од албанских притисака код њих и даље присутно, али да су безбедносни ризици од међуетничких сукоба, макар привидно, данас мањи него раније. Према Албанцима је исказивано неповерење, док су главни чинилац тензија за саговорнике представљале специјалне полицијске јединице „РОСУ“, чија су дејства на подручју Косова и Метохије северно од Ибра они доживљавали као агресију на локалне Србе са циљем њиховог застрашивања. Истраживање је указало и на то да стрепња од неизвесне сутрашњице код косовскомитровачких Срба до данас такође представља својеврсну константу. Осећање неизвесности саговорници су повезивали са више аспеката свог положаја, почевши од egzистенцијалног до безбедносног, с тим да су стрепњу од онога што доноси сутра највише исказивали по питању свог институционално-правног статуса. Резултате примене Бриселског споразума, који су на северу Косова и Метохије довели до интеграције већине институција Републике Србије у систем под ингеренцијом Приштине, саговорници нису видели као елементе који иду у прилог њиховим очекивањима, због чега је осећање неизвесности код њих било додатно продубљивано.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Novi nemiri na Severu* 2021: *Novi nemiri na Severu*. <https://kossev.info/akcija-hapsenja-u-vezi-sa-svercom-u-kosovskoj-mitrovici/>. [05.05.2022].
- ROSU 2022: *ROSU: A Regional Operations Support Units of Kosovo Police*. <https://special-ops.org/rosu-kosovo/>. [04.05.2022].
- Smirivanje situacije na prelazima* 2011: *Smirivanje situacije na prelazima*. https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=07&dd=26&nav_category=640&nav_id=527866. [05.05.2022].
- U integrisanom sudstvu sudija dvostruko više* 2018: *U integrisanom sudstvu sudija dvostruko više a ročišta nikad manje*. <https://kossev.info/u-integrisanom-sudstvu-sudija-dvostruko-vise-a-rocišta-nikad-manje/>. [30.04.2022].

ШТАМПА

- Смикић 2013: Нада Смикић. „Споразум неприхватљив за Србе на северу КиМ“. *Јединство*, 22. април, 4-5.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић 2018: Јован Ј. Алексић. „Косовска Митровица после 1999. године: живети у подељеном граду“. *Сан о граду*. Зборник радова. Ур. Емир Кустурица и Александра Вранеш. Вишеград: Андрићев институт, 555-590.

- Ђерић 2016: Владимир Ђерић и Татјана Папић. „Међународноправни аспекти одлуке Уставног суда Србије о уставности и законитости Бриселског споразума“. *Анали Правној факултету у Београду*, год. 64, бр. 2, 200-214.
- Марковић-Савић 2018: Оливера Марковић-Савић и Марта Вукотић-Лазар. „Мултикултурна стварност Косовске Митровице“. *Наука без граница 2: Увиди и изазови*. Зборник радова. Ур. Мирјана Лончар-Вујновић и др. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 211-224.
- Миловановић 2014: Ивана Миловановић. „Бриселски споразум – реакције Срба на северу Косова и Метохије“. *Традиција, промене, историјско наслеђе, ишћања државности и националној идентитету на Косову и Метохији*. Зборник радова. Ур. Срђан Словић. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, 491-503.
- Nedeljković 2008: Saša Nedeljković. „Problemi primene antropologije: Antropološko istraživanje savremene kulture Srba na KiM“. *Savremena kultura Srba na Kosovu i Metohiji*. Zbornik radova. Ур. Saša Nedeljković. Kruševac: Baštinik, 19-73.
- Павловић 2021: Александар Павловић. *Свакодневица Срба у северној Косовској Митровици*. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић.
- Pribicevic 2013: Ognjen Pribicevic. "Serbian – Albanian Negotiations About Kosovo and Metohija 2011-2013". *Српска политичка мисао*, год. 20, vol. 42, бр. 4, 311-326.
- Spremo 2019: Jovana Spremo. *Integracija pravosuđa u kontekstu dijaloga Beograda i Prištine i procesa pristupanja Evropskoj uniji*. Beograd: Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM.

Aleksandar S. PAVLOVIĆ

THE SERBS IN KOSOVSKA MITROVICA:
CONTINUITY OF "CAPTURED" EVERYDAYNESS

SUMMARY

In this paper the author starts from previous research on the position of Serbs in Kosovska Mitrovica, of which the main part he conducted in the period from 2011 to 2014. Based on the results of this research, the everydayness of the local Serbs, in the changed socio-political context in Kosovo and Metohija after the NATO aggression in 1999, the author described as everydayness „captured” in a post-war state of conflict, filled with feelings of threat from Albanians and fear of an uncertain tomorrow. Bearing in mind the changes that took place in Kosovo and Metohija after the 2011-2014 research, which were initiated by the implementation of the Brussels Agreement, which meant integration of the institutions of the Republic of Serbia into the institutional system of self-proclaimed independent Kosovo, the author intends to give a contribution to understanding the situation of the Serbs in Kosovska Mitrovica today. He directs attention to the analysis of the local Serbs’ attitudes towards the outcomes of the Brussels Agreement, and makes an effort to answer the question whether the thesis of the „captured” everydayness of the researched Serbian community is applicable today as it was according to the results of research conducted from 2011 to 2014. The methodological procedure applied in achieving the set goal was based on an anthropological key perspective, and that is the *emic* perspective, which means that the author used the qualitative research approach, primarily the conversation with interlocutors. The data and results presented in the paper was obtained on the basis of field research conducted in Kosovska Mitrovica during March and April 2022.

Key words: everydayness, Serbs, Kosovska Mitrovica, Brussels Agreement, Kosovo and Metohija.